

Jan Dommerholt gaat er eens goed voor zitten. Alle rumoer rond de fokwaardedraai van februari is hem niet ontgaan. NRS, doorgaans een bastion van betrouwbaarheid, liep een schram op. De NRS-directeur, die al 25 jaar bij de ontwikkeling van fokwaarden is betrokken, schuwt de discussie niet. Hij blaast de stamboekrol van NRS nieuw leven in. Topexterieur is volgens hem geen nationaal fokdoel.

De bij de februaridraai soms forse verandering van de fokwaarde duurzaamheid (DU) bij jonge stieren was pijnlijk. Heeft NRS in de jaren daarvoor met de oude rekenmethode slecht werk geleverd?

'Nee. We hebben al eerder meegemaakt dat bij de introductie van nieuwe rekenmethoden het klassement er anders uit kwam te zien. Denk bijvoorbeeld aan het moment waarop we niet één maar drie lactaties mee gingen nemen. Maar het stabiel houden van fokwaarden mag geen doel op zich zijn. Als er een nieuwe en betere techniek beschikbaar komt, moet je die gebruiken.'

Toch, was u niet verrast door de grote veranderingen?

'Ik moet toegeven dat ik ben geschrokken door de veranderingen bij sommige stieren, maar feit blijft dat de nieuwe methode van DU-berekening een echte verbetering is. Vanuit een behoefte aan stabiliteit komen zulke veranderingen altijd slecht uit. Het gevolg mag niet zijn dat je daardoor het vertrouwen in het fokken op duurzaamheid verliest. Daarvoor is dit kenmerk veel te belangrijk.'

Met de februaridraai werd ook de spreiding voor Inet fors verkleind. De verschillen in DPS tussen stieren werden daardoor veel geringer. Tast ook dat het vertrouwen in fokwaarden en het nut van fokkerij niet aan?

'Toen we de DPS indertijd van guldens in euro's uit gingen drukken, schoof ook alles naar elkaar toe. Dat was alleen maar schijn, in werkelijkheid bleven de verschillen tussen de stieren gelijk. Nu lijkt hetzelfde aan de hand, met dit verschil dat het niet alleen schijn is; het onderscheid tussen stieren is daadwerkelijk kleiner geworden. De reden is dat een kilo melk minder waard is geworden. Het is nu zelfs zo dat er bedrijfsomstandigheden denkbaar zijn – een vast aantal koeien, het quotum gefixeerd – waarbij fokken op verdere verbetering van productie geen zin meer heeft. De marge voor die extra kilo melk is te gering. Daardoor is binnen het fokdoel meer ruimte ontstaan voor andere kenmerken.'

'Let wel, je moet altijd je eigen bedrijfsomstandigheden in het oog houden. Melkveehouders die van plan zijn hard in productie te groeien, kunnen van de DPS-toppers het beste de productiestieren pakken.'

We nemen in DPS een scala aan fokwaarden mee. Willen we niet te veel kenmerken ineens verbeteren?

'Uiteraard was het in de Inet-tijd gemakkelijker. Het fokdoel was simpel: productie en daarbij een functioneel exterieur. Dat heeft ons, ondanks alle kritiek in het begin, veel goeds gebracht. Stieren als Tops, Sunny Boy, Celsius en Jabot kwamen op grond van hun Inet bovendrijven en zijn daardoor massaal gebruikt. Nu willen we productie, exterieur, duurzaamheid en gezondheid. Dat is een stuk lastiger. Maar het kan, mits je consequent aan dat fok-

NRS heeft als stamboekorganisatie andere rol in fokdoel discussies dan KI's

doel vasthoudt. Ik zeg daarom altijd: bij stierkeuze komt eerst DPS, DPS en nog eens DPS. Ik beseft dat dat lastiger is dan toen we nog met Inet werkten. Inet was productie en dus heel tastbaar, de vooruitgang op DPS is minder zichtbaar omdat het productie, duurzaamheid en gezondheid in zich verenigt.'

Heeft het wel zin om op uiergezondheid en vruchtbaarheid te fokken, gezien de lage erfelijkheidsgraad (h2)?

'Ik kan me voorstellen dat een boer zegt dat fokken op gezondheid weinig zin heeft, want een boer kijkt naar zijn eigen koeien en dan ziet hij vaak weinig effect. Dat heeft alles te maken met die lage h2, bij weinig waarnemingen zie je nauwelijks verschillen. Voor een stier ligt dat totaal anders. Via zijn dochters beschik je over veel informatie en kun je een betrouwbare fokwaarde berekenen. Dus door een juist gebruik van stieren kan men toch veel vooruitgang boeken op het vlak van gezondheid, zeker als er veel spreiding op zo'n kenmerk zit, zoals bij mastitisincidentie. Spreiding is veel bepalender voor genetische vooruitgang dan de h2.

Neem de uierkenmerken. Die hebben een redelijke h2 en veel spreiding. Daardoor hebben we de uiers in de afgelopen twintig jaar spectaculair verbeterd. Dat vergeten we weleens.'

De index voor uiergezondheid is populair. In deze index worden uierkenmerken als voorspeller gebruikt, naast de fokwaarde voor celgetal. Nadeel is dat stieren die beste uiers geven – en daarom al veel krediet hebben – extra in het voordeel zijn omdat een slechte celgetalscore gemaskeerd wordt. Waarom dan toch zo'n combi-index voor uiergezondheid?

'Ik begrijp dat er stemmen opgaan om met de fokwaarde celgetal te werken in plaats van met een uiergezondheidsindex. Celgetal is iets waarmee de melkveehouder bijna dagelijks te maken heeft en dan is het logisch dat hij veel gevoel heeft bij een celgetalfokwaarde. De uiergezondheidsindex daarentegen is minder tastbaar, maar wel een betere schatting voor wat de boer wil bereiken, namelijk voorkomen dat zijn koeien uierontsteking krijgen. In die zin zou mastitisindex misschien toch een betere benaming zijn, want via deze index pak je het probleem mastitis aan. Alleen het celgetal naar beneden jagen is niet voldoende om mastitis te voorkomen.'

Toch zijn er veel landen die uitsluitend de fokwaarde celgetal gebruiken?

'Dat klopt. Maar de berekening van alleen een fokwaarde celgetal is primitief. Als ik naar de ons omringende landen kijk, dan zie ik dat landen die over meer kennis en data beschikken, óók meer doen dan alleen een fokwaarde celgetal berekenen.'

Er lijkt geen einde te komen aan nieuwe fokwaarden. Is het verminderen van het aantal fokwaarden geen oplossing om meer overzicht te scheppen?

'Dat vind ik onzin. We hebben veel kenmerken en dan ben ik blij dat er fokwaarden voor zijn.'

Maar wat hebben fokwaarden voor zin als veehouders door de bomen het bos niet meer zien?

'Dat is een andere vraag. Je kunt je inderdaad afvragen of door de veelheid aan fokwaarden het juiste gewicht nog wel aan het juiste kenmerk wordt toegekend, ofwel: sneeuwen de belangrijkste niet onder? Dat gevaar zie ik wel. Vandaar dat ik net ook zei: eerst is er DPS en dan een hele tijd niets.'

NRS-directeur Jan Dommerholt: 'Bo er moet gevoel bij fokwaarden houden'

DPS, DPS en nog eens DPS

En exterieur? Daar hoor ik u niet over. Ook KI's spelen daar op in, soms zelfs door varianten op DPS te maken zoals Alta doet met DPST en Samen met de PBI.

'KI-organisaties, of het nu gaat om Alta, Samen, Semex of onze zusterdivisie HG, hebben daarin hun eigen verantwoordelijkheid. Zij opereren op de spermamarkt en moeten zich daar profileren. Indexen als DPST en PBI zijn vooral marketinginstrumenten en zullen waarschijnlijk ook van samenstelling gaan wisselen, afhankelijk van het aanbod stieren. Als NRS, en dan vooral vanuit onze rol als stamboekorganisatie, hebben we een andere opdracht en dat is invulling geven aan een rationeel en economisch fokdoel.'

Hoort exterieur daar niet in thuis, gezien de huidige stierkeuze die veehouders maken?

'Dat boeren exterieur meenemen, ik vind het prima dat het gebeurt, maar een fokdoel is voor de lange termijn en daarin hoort exterieur niet expliciet thuis. We hebben dit voorjaar de leden op de vergaderingen hierover geraadpleegd. Dan is het duidelijk. Het overgrote deel gaat voor productieve, duurzame koeien. Dat is het fokdoel en daarvan moet je niet zomaar afwijken. Maar begrijp me goed: exterieur heeft daarin een functie en heeft daarom ook een prominente plaats in de stierenpublicatie. Veehouders hebben er geld voor over en sommige boeren verdienen er geld mee, maar daarom hoef je het nog niet tot het nationale fokdoel te verheffen. Wij zijn geen stamboek – zoals in de meeste landen nog wel het geval is – dat er alleen is voor de elitefokker. Wij zijn er voor iedereen.'

Probeert NRS als stamboek geen twee werelden, die van de showfokker en die van de commerciële melkveehouder, te krampachtig te verenigen?

'Wij zijn ervan overtuigd van niet. NRS is een modern stamboek. Dat wil zeggen dat we vinden dat iedere boer zich ertoe aange trokken moet voelen. We merken inderdaad dat dit een groot verschil is met stamboeken in andere landen. Die zijn er uitsluitend voor de top-exterieurfokkers en dat is weleens lastig in het overleg met collega-stamboeken. Die stellen andere prioriteiten, zijn bijvoorbeeld niet zo geïnteresseerd in een nieuw kenmerk als beengebruik, dat voor commerciële boeren juist grote waarde heeft. De inzet van NRS is altijd geweest om aansluiting te houden tussen beide groepen. Groot voordeel is dat je elkaar wakker houdt.'

Is die aansluiting er nog?

'Ja. Het beste bewijs daarvoor is dat op grote shows als de NRM en de CR Delta Koe-Expo de commerciële melkveehouder nog steeds

te vinden is. We moeten er met elkaar voor zorgen de fokkerij zo breed gedragen te houden. Bovendien geeft het boeren veel plezier. Het is een van de weinige bedrijfsonderdelen die nog niet is ingebed in regeltjes en waar de boer dus nog een volledig vrije keus heeft.'

Hoe wil NRS het vertrouwen in fokwaarden behouden?

'Er zijn twee werelden: die van de wetenschap en die van de praktijk. De praktijk wil regelmatig bewezen zien dat het werkt wat de

wetenschap heeft bedacht, in dit geval fokwaarden. In al die 25 jaren dat ik met fokwaarden bezig ben, werk ik op dat grensvlak van deze twee werelden. En als NRS zijn we er altijd nog in geslaagd om te laten zien dat fokwaarden werken. We moeten het aandurven om indien gewenst – ook in het geval van duurzaamheid – de absolute cijfers achter de fokwaarden te laten zien. Daarmee appelleer je aan het gevoel bij de melkveehouders en dat praktische gevoel moet er bij fokwaarden blijven.'

Op welke punten is de fokwaardeschatting voor duurzaamheid en gezondheid te verbeteren?

'Waar we naar streven is om voorspellers zo veel mogelijk te vervangen door directe waarnemingen. Dat geniet reken technisch de voorkeur, maar minstens zo belangrijk is dat veehouders zich daardoor veel beter een voorstelling kunnen maken van waar de fokwaarde

voor staat. Neem de al eerder genoemde uiergezondheidsindex. We proberen cijfers binnen te krijgen over het werkelijke aantal mastitisgevallen op een bedrijf. Verder zou ik graag cijfers binnenhalen over koeien met lebmaagverdraaiingen, en ook cijfers over werkelijke kreupelheden zouden een geweldige winst betekenen. Als ons dat lukt kunnen we de fokwaarden voor gezondheid – en met productie en exterieur doen we dat al – nog nadrukkelijker koppelen aan wat de boer op zijn eigen bedrijf bij zijn koeien ziet en registreert. Of dat gaat lukken? Niet wanneer boeren die gegevens alleen moeten leveren met het oog op fokwaarden. Veehouders zullen die gezondheidsgegevens alleen leveren als het meerwaarde oplevert voor hun management. Daar ligt voor NRS een uitdaging. Celgetal is een goed voorbeeld. De celgetalmeting is een belangrijke motivatie om mee te doen aan MPR omdat de veehouder daardoor informatie terugkrijgt waarmee hij zijn celgetalniveau en uiergezondheid kan managen. Als afgeleide daarvan kunnen we de fokwaarde voor uiergezondheid berekenen. Die lijn willen we doorzetten.'

Bert de Lange

Fokwaarde celgetal is primitieve methode voor schatting uiergezondheid